

## SOVJETSKA VOJNA NAUKA, RATNA VEŠTINA I STRATEGIJA

Jedna od karakteristika savremenog doba, ističe autor ovog članka<sup>1</sup>, jeste u tome da nauka zauzima sve značajnije mesto u životu društva, što praktično znači da su sve oblasti ljudskog interesovanja i delatnosti postale predmet naučnog istraživanja i saznanja i da naučna teorija rukovodi njihovim razvojem. Ovo se, razumljivo, odnosi i na vojnu oblast.

Rat se danas, prema mišljenju autora, proučava sa dva aspekta:

tradicionalnog prilaženja njegovom proučavanju koje je, kao i ranije, usmereno na pripremanje rata i postizanje pobeđe u ratu, i

sa aspekta proučavanja svega onog što je vezano za savremeni rat, ali sa ciljem njegovog sprečavanja, a u perspektivi i potpunog uklanjanja kao sredstva rešavanja sporova u svetu.

Ovi ciljevi su, smatra autor, potpuno realni i ostvarljivi. Oni se zasnivaju na sve većem porastu snaga mira i demokratije, na istorijskom usmeravanju razvoja društva neminovno ka socijalizmu — društvu bez klasa i ratova — i najzad, na sve strašnijem, razornijem i sve više uništavajućem karakteru savremenih borbenih sredstava. Podizanje zahteva za odricanjem od primene sile na nivo međunarodnog zakona, uz istovremenu zabranu upotrebe nuklearnog oružja za sva vremena, i opšte i potpuno razoružanje, mogu da doprinesu da se otkloni opasnost od eventualnog termonuklearnog rata i obezbedi mir u svetu.

Po mišljenju autora, sve dok se rat ne prizna za anahronizam u svetu i dok on ostaje jedno od sredstava agresora za zauzimanje tuđih teritorija, porobljavanje i pljačkanje drugih naroda, odbrana od agresora i zaštita mira biće neophodna i opravdana stvar. Ovo braniocima mira u svetu još uvek nalaže da nastave sa proučavanjem rata i njegovih zakonitosti. Rat je, prema rečima autora, veoma složena društveno-istorijska pojava, koja je u istoriji ljudskog društva zauzimala određeno mesto. Zbog toga rat kao pojavu proučavaju mnoge nauke sa različitih aspekata: političkog, filozofskog, ekonomskog, istorijskog i vojnog. Po njemu, ne postoji jedna jedinstvena, sveobuhvatna nauka o ratu.

---

<sup>1</sup> *Militärwissenschaft, Kriegskunst und Strategie*, von generalmajor Swjatoslaw Kozlov, Moskau, *Österreichische Militärische Zeitschrift*, Austrija, mart—april 1973. (General Kozlov je kandidat vojnih nauka, a ranije je bio glavni urednik sovjetskog časopisa »Vojna misao«).

Vojna nauka se bavi proučavanjem rata sa stanovišta njegovog posebnog kvaliteta — organizovane oružane borbe. Ona otkriva i istražuje zakonitosti koje su svojstvene oružanoj borbi u svim razmerama njenog vođenja i utvrđuje načine za postizanje pobede u ratu uz pomoć borbenih sredstava. Treba podvući, ističe autor, da se vođenje rata i njegov sadržaj ne ograničavaju isključivo na oružanu borbu, već da ono obuhvata i druge oblike borbe: političku, diplomatsku, ideološku, ekonomsku i psihološku, koje, inače, postoje samostalno, izvan okvira rata, ali koje u periodu njegovog vođenja postaju njegova celina i osobenost.

Međutim, osnovni element rata, koji određuje čitav njegov tok i ishod, ostaje nesumnjivo oružana borba. Ostali faktori imaju ponekad veći, a ponekad manji uticaj na njega. Nije, međutim, isključeno da neki od tih faktora, u određenoj etapi rata, dobiju i vodeći, pa čak i odlučujući značaj. Zbog toga se vojna nauka ni u kom slučaju ne svodi samo na proučavanje zakona oružane borbe i razradu metoda i oblika njenog vođenja, jer bi je to onda svelo na ratnu veštinu, u čiji opseg ovo, inače, spada. Da bi se upoznali zakoni oružane borbe, vojna nauka proučava snage i sredstva zaraćenih strana u pogledu njihovih kvalitativnih i kvantitativnih svojstava. Ona proučava uslove pod kojima se odvija oružana borba i procenjuje sve faktore koji mogu uticati na tok i ishod rata. Zbog toga se, ističe autor, vojna nauka ne može identifikovati sa teorijom ratne veštine, jer je ona mnogo šira, sveobuhvatnija i sadržajnija od ove druge.

Vojna nauka je, nastavlja autor, dobro smišljen sistem koji obuhvata veći broj međusobno povezanih i uslovljenih naučnih teorija i grana, od kojih treba pomenuti: teoriju vojne nauke, teoriju ratne veštine, teoriju izgradnje (stvaranja) oružanih snaga, teoriju rukovođenja ovim snagama, teoriju civilne odbrane, teoriju vojne ekonomike, teoriju partijsko-političkog rada, vojnu istoriju, vojnu geografiju, mnoge vojno-političke nauke, teoriju vaspitanja i obuke u trupi (vojnu pedagogiku) i dr.

Od svih pomenutih disciplina teorija ratne veštine zauzima vodeće mesto i istovremeno predstavlja srž čitavog sistema vojnih znanja. Kao i kod svih drugih nauka, vojna znanja imaju objektivnu naučnu vrednost. Specifičnost vojne nauke sastoji se u tome što ona leži na granici dveju naučnih oblasti — društvenih i tehničkih nauka. Tehničke nauke, po mišljenju autora, znatno manje zavise od preovlađujuće ideologije u određenom društvu, iako nesumnjivo i one nose u sebi njen uticaj. Društvene nauke, međutim, potpuno izražavaju ideologiju, shvatanje i poglede na svet klase i društva čije interese zastupaju. To znači, tamo gde se društvena ideologija i pogled na svet zasnivaju na naučnim osnovama, tu je i ona naprednija i služi se naučnom metodologijom, dok su znanja veća, dublja i adekvatno odražavaju objektivnu stvarnost. U Sovjetskom Savezu, kao naučna i metodološka osnova vojnih i svih ostalih saznanja, služi naučna teorija marksizma-lenjinizma u celokupnom svom obimu.

Na osnovu izloženog, ističe autor, sovjetska vojna nauka, koja služi interesima socijalističkog društva, usmerena je na razmatranje i teoretsko obrađivanje isključivo pravednih ratova. Zbog toga između sovjets-

ske vojne nauke i drugih vojnih nauka postoji principijelna razlika i ona ima sasvim drukčiji klasni karakter i opredeljenje. Tačnije rečeno, sovjetskoj vojnoj nauci, odnosno njenoj primeni u praksi daju nacionalni uslovi i osobenosti određenu, posebnu karakteristiku.

Jedinstvo pogleda na svet i društvo, metoda, društvenog poretka, zajedničkih političkih ciljeva i istorijske sudbine zemalja socijalističke zajednice — omogućuje istovremeno svim tim zemljama primenu i sovjetske vojne teorije, za koju se smatra da ima internacionalni socijalistički karakter.

## RATNA VEŠTINA I NJEN OBIM

Sovjetska ratna veština, kao naučna grana i deo vojne nauke, deli se na strategiju, operativnu veštinu i taktiku. Strategija proučava uslove pripremanja i vođenja oružane borbe u obimu čitavog rata, njegovih kampanja i strategijskih operacija.

Pod kampanjom autor podrazumeva sistem operacija koje su ratnim međuciljevima ograničene — u određenom prostoru ili po vremenu. Pod strategijskom operacijom se, kako je to navedeno u delu »Vojna strategija« od maršala Sokolovskog, podrazumevaju združena dejstva različitih vidova oružanih snaga, koja se izvode u sklopu jednog cilja, prema jednom planu i pod jedinstvenim strategijskim rukovođenjem. Posmatrano sa ovog gledišta, strategijska operacija je, ističe autor, osnovni oblik strategijskog dejstva u savremenom ratu. Operativna veština proučava sve vrste ratnih operacija, sem strategijskih, dok se taktika bavi vođenjem trupa u borbi. Sva ova tri dela ratne veštine su međusobno povezana i uzajamno uslovljena.

## STRATEGIJA

Vodeća uloga u ratnoj veštini pripada strategiji, pošto su i delimični uspesi u ratu podređeni opštim, zajedničkim ciljevima i uspesima. Sledstveno tome, taktička dostignuća, taktički uspesi i pobede u borbi nisu sami po sebi tako značajni, već više sa stanovišta dostignuća i zahteva operativne veštine, ili — pod određenim uslovima — strategije. Dostignuća operativne veštine mogu, međutim, bitno da utiču na tok i ishod rata samo u slučaju ako odgovaraju ciljevima strategije, njenim interesima i mogućnostima.

Dok opšta teorija vojne nauke i vojne doktrine određuju karakter savremenog rata, dotle se, po rečima autora, teorija strategije bavi razradom principijelnih postavki i predloga za pripremanje zemlje i njenih oružanih snaga za rat, koje u svemu treba da odgovaraju njegovom karakteru i ciljevima. Ona razrađuje metode i oblike oružane borbe u okviru čitavog rata, strategijskih dejstava svih vidova oružanih snaga zajedno, ili samo nekog od tih vidova (na primer, ratnog vazduhoplovstva ili ratne mornarice), kao i metode i oblike partizanske borbe u ratu i njenog strategijskog značaja. Na osnovu teoretskih zaključaka, principa i predloga, izrađuju se potrebna planska dokumenta u kojima se postavljaju konkretni ciljevi, uzimajući u obzir, razumljivo, sve realne uslove i mogućnosti.

Strategija je, uostalom kao i čitava ratna veština, veoma konkretna. Ona svoje odluke ne razrađuje apstraktno i neodređeno, već saobrazno potencijalnom, konkretnom protivniku i realnim uslovima izvođenja ratnih dejstava na ovom ili onom ratištu. Sve što bi se u tom smislu moglo postaviti uopšteno i teoretski izlazi izvan okvira određenih ciljeva i planova, koji se odnose na primenjeni deo strategije.

Zatim autor ističe da sovjetska strategija, po svom duhu i principima, ima izvanredno aktivan i odlučan karakter, usmeren na potpuno razbijanje i uništavanje oružanih snaga agresora, odnosno da mu se na najbrži način onemogućiti nastavljajanje rata. Ona polazi od toga da savremeni ratovi imaju koalicioni karakter i tendenciju da se izvode na velikim prostranstvima. Najveći značaj za teoriju sovjetske strategije ima proučavanje uslova za savremeni svetski rat, koji sovjetska politika nastoji da po svaku cenu spreči. Međutim, pošto u svetu još uvek postoje snage imperijalizma i reakcije koje su u stanju da započnu takav rat, to je ova teorija primorana da stalno istražuje i proverava njegove hipotetične uslove. Teorija sovjetske strategije zbog toga blagovremeno proučava obim, ciljeve i sredstva ograničenog rata, koji imperijalisti često vode i koriste u današnjim uslovima i koji im je najpodesnije sredstvo za realizovanje njihove neokolonijalističke politike.

U sredstva strategije, prema autorovom mišljenju, spadaju celokupne oružane snage zemlje, u njihovoj nerazdvojnoj celini (jedinstvu) i tesnoj harmoničnoj vezi.

Sovjetska vojna nauka ne prihvata, već odbija sve nenaučne teorije koje idu za tim da jednostrano istaknu ovaj ili onaj vid oružanih snaga kao jedini i preovlađujući faktor snage i moći. Zbog toga ona ne može da prihvati i prizna neke poznate teorije, kao što su Duetova doktrina »vazdušnog rata«, ili Fulerova doktrina »oklopnog rata«, i stoga ona istupa protiv ekstremnih shvatanja i apsolutiziranja jednog jedinog tipa ratnih sredstava.

Sovjetska vojna nauka smatra, ističe autor, da svako veštačko izdvajanje i isticanje nekog vida oružanih snaga i teorija o upotrebi takvih snaga ne odgovara naučnom saznanju (spoznaji) stvarnosti, što može da dovede do pogrešne orijentacije u izgradnji i stvaranju oružanih snaga i strategije. Po njegovom mišljenju, ne može se prihvatiti nikakvo samostalno postojanje »strategije vazdušnog rata« ili »strategije pomorskog rata«, pored neke »strategije kopnenih snaga«. Strategija je jedna jedinstvena. Rat se vodi i njegovi ciljevi se mogu potpuno da ostvare samo zajedničkim angažovanjem i naprežanjem svih vidova oružanih snaga. Ova teza se odnosi na ratove svih razmera, a najviše na »veliki rat« između protivnika iste jačine. Ova teza, međutim, ne odbacuje mogućnost da strategijsko rešenje u okviru jednog ograničenog rata izbori jedan od vidova oružanih snaga, na primer, ratna mornarica ili ratno vazduhoplovstvo. No, ovo ne može biti opšte pravilo, već samo izuzetak (u pojedinim slučajevima). U svojim iscrpnim teoretskim proučavanjima i razmatranjima o vođenju »velikog rata«, strategija uzima u obzir i mogućnost da se neki strategijski delimični zadaci rata reše, uglavnom, jednim od vidova oružanih snaga.

Valja isto tako naglasiti, tvrdi autor članka, da se u uslovima nuklearnog rata, kako to teoretski zaključci pokazuju, naglo povećavaju

moгуćnosti da se značajni i veliki strategijski rezultati postignu i brzo i neposredno. U takvom ratu strategija se ne zadovoljava više samo ulogom organizatora i kombinatora operacijskog sistema u izabranom metodu vođenja rata, kao što je to ranije bio slučaj.

U ranijoj prošlosti, kada se postizanje strategijskog rezultata tražilo angažovanjem armije u velikoj bici na jednom ratištu, uloga strategije se sastojala u razradi jednog opšteg, zajedničkog ratnog plana, u veštom izvođenju strategijskog manevra, u koncentrisanju snaga na bitačnoj prostoriji, u veštom korišćenju uspeha u bici i u obezbeđenju uspeha (krajnje pobede) u interesu čitavog rata. Sve je to bio sadržaj strategijskih operacija koje su se izvodile u 18. i 19. veku. Pri tome je odlučujuću ulogu u bici dobijala taktika koja je, u osnovi, određivala sudbinu oružane borbe i koja je, ako joj je to uspevalo, ispravljala greške strategije ili je, u suprotnom, postajala njena žrtva.

Autor smatra da se pojavom operacije, kao kvalitativno nove razmere oružane borbe, uloga strategije u principu nije izmenila. Ona je, kao i ranije, razrađivala plan rata i grupisala operacije u interesu postizanja strategijskih ciljeva i rezultata. Drugim rečima, u prednuklearnom periodu strategija se praktično pojavljivala samo u jednom kvalitetu — kao osnova za planiranje i rukovođenje. Stvarnost oružane borbe izražavala se u okviru operacije i bitke. Namere i ciljevi strategije ostvarivani su, uglavnom, kroz operativnu veštinu.

U nuklearno doba rukovodeća uloga strategije se proširila i došla do izražaja u oblasti direktnog angažovanja oružja. U toku oružane borbe ubičajeni, stari sistem i redosled stupanja u dejstvo su se izmenili. Dok su se ranije strategijski rezultati postizali postepenim ostvarivanjem operativno-taktičkih uspeha i dok se čitav proces odvijao, tako reći, od pojedinačnog ka opštem, »od dole pa na gore«, u uslovima nuklearnog rata stvari su se iz osnova izmenile. Rezultati oružane borbe treba da se posmatraju »od gore pa na dole«, od opšteg ka pojedinačnom. Odlučujući rezultati se postižu, pre svega, u oblasti strategijskih napora, i to kao neposredna posledica nuklearnih udara. Ovakvim rezultatima određuje se, prvenstveno, karakter svih nižih, podređenih, operativno-taktičkih dejstava.

Budući da poznate sovjetske mirovne inicijative stvaraju realnu mogućnost da se ostvari razoružanje u oblasti nuklearnog oružja, kao i da se zabrani upotreba tog oružja za sva vremena, postoji nada da će sve studije koje se odnose na nuklearni rat ostati samo neostvarena (neprimenjena) teorija. Sve dok se rat, kao sredstvo za rešavanje međunarodnih sporova, potpuno ne odstrani iz ljudskog društva, teorija strategije će zadržati svoje tradicionalno mesto i ulogu u ratnoj veštini, uz obavezno uzimanje u obzir svih promena koje proizlaze iz međunarodne situacije i materijalnih mogućnosti za vođenje oružane borbe. Na osnovu razrađenih teoretskih postavki strategije rešavaće se, po mišljenju autora, i konkretni problemi, kao što su: na kakvom je nivou potrebno ostvariti odbrambenu sposobnost zemlje, pitanja strukture, organizacije i pripremanja oružanih snaga, ratišta i strategijskih pravaca za odbranu od agresora i opšti planovi za upotrebu oružanih snaga koji odgovaraju realnoj ratnoj opasnosti.

Pri rešavanju ovih konkretnih zadataka, ističe autor, strategija se oslanja na zbir znanja i zaključaka koje u celini razrađuje vojna nauka. Pri tome, opšte smernice za izgradnju (stvaranje) oružanih snaga daje vojna doktrina. Pod vojnom doktrinom se podrazumeva sistem naučno zasnovanih i zvanično odobrenih pogleda o pripremanju i vođenju pobedonosnog rata radi zaštite interesa države.

Vojnu doktrinu razrađuje i usvaja političko rukovodstvo države, uz učešće najviših vojnih organa, i to na osnovu procene međunarodne situacije, grupisanja snaga u svetu, svih materijalnih, duhovnih i vojnih potencijala zemlje i eventualnog protivnika, razvoja sredstava oružane borbe, geografskih i drugih faktora. Vojna doktrina utvrđuje karakter budućeg rata, zadatke države u uslovima eventualnog vojnog sukoba i pripremanje zemlje i njenih oružanih snaga za rat. Ona sadrži i postavke koje govore o učešću ne samo oružanih snaga neke zemlje u ratu, već i čitavog njenog naroda. Vojna doktrina je neposredno povezana sa svim sferama života i rada jedne države. U njoj su sadržani svi oblici borbe naroda i zemlje, jer svi oni, pored njenog odlučujućeg, glavnog oblika — oružane borbe, čine sadržaj savremenog, opšteg rata.

»Sovjetska vojna doktrina«, citira autor reči ministra odbrane SSSR-a, maršala Sovjetskog Saveza A. A. Grečka, »proističe potpuno i u celini iz politike Komunističke partije Sovjetskog Saveza o odbrani socijalističke sovjetske države. Ona nije usmerena na započinjanje i vođenje ratova već ima za cilj pripremanje zemlje i njenih oružanih snaga za odbranu od agresora, u slučajevima kada se rat ne može otkloniti. Sledstveno tome, pitanje upotrebe vojne sile u sovjetskoj vojnoj doktrini razmatra se samo u sklopu mogućeg započinjanja rata od strane agresora.«

Teoretske postavke vojne nauke i strategije utiču na vojnu doktrinu i na njenu naučnu razradu. Zasnovana na naučnim tekovinama, vojna doktrina ispoljava sa svoje strane određeni uticaj na nauku, i to u smislu usmeravanja svojih napora ka rešavanju problema od većeg praktičnog značaja. U toku rata vojna doktrina se realizuje kroz strategiju i druge delove ratne veštine, odnosno kroz njihovu praktičnu primenu. Kao sistem ranije važećih smernica, vojna doktrina ne može ostati nepromenljiva, jer se u oružanoj borbi vojnopolitičke i vojnotehničke postavke i zaključci, koji proističu iz uslova konkretne situacije, stalno menjaju, procenjuju i razmatraju. Sasvim je onda razumljivo, zaključuje autor članka, da će se postavke i zaključci koji leže u osnovi vojne doktrine sve manje menjati ukoliko budu verniji i tačniji odraz naučnog saznanja.

M. Đ.